

quod possit aliquis error accidere in cognitione huiusmodi substantiarum: unde nec in voluntate earum peccatum accidere potest.

5. Præterea. Quam nullius rei appetitus tendat nisi in proprium bonum, impossibile videtur id cuius est singulariter unum solum bonum, quod in suo appetitu erret: & propter hoc etsi peccatum accidat in rebus naturalibus propter defectum contingentem in executione appetitus, numquam tamen peccatum accidit in appetitu naturali: semper enim lapsus tendit deorsum, sive perveniat, sive impediatur. In nobis autem peccatum accidit in appetendo: quia quum sit natura nostra composita ex spirituali, & corporali, sunt in nobis plura bona: aliud enim est bonum nostrum secundum intellectum, & aliud secundum sensum, vel etiam secundum corpus. Horum autem diversorum quæ sunt hominis bona, ordo quidam est, secundum quod id quod est minus principale, ad principalius referendum est: unde peccatum voluntatis in nobis accidit, cum tali ordine non servato appetimus id quod est nobis bonum secundum quid, contra id quod est nobis bonum simpliciter. Talis autem compositio, & diversitas bonorum, non est in substantiis separatis; quinimmo omne eorum bonum est secundum intellectum. Non est igitur in eis possibile quod sit peccatum voluntatis, ut videtur.

6. Adhuc. In nobis peccatum voluntatis accidit ex superabundantia, vel defectu, in quorum medio virtus consistit: unde in his in quibus non est accipere superabundantiam, & defectum, sed solum medium, non contingit voluntatem peccare: nullus enim peccare potest in appetendo iustitiam, nam ipsa iustitia medium quoddam est. Substantiæ autem intellectuales separatae non possunt appetere nisi bona intellectualia: ridiculum est enim dicere, quod bona corporalia appetant, qui secundum suam naturam incorporei sunt: aut bona sensibilia, in quibus non est sensus. In bonis autem intellectualibus non est accipere superabundantiam: nam secundum se media sunt superabundantia, & defectus, sicut verum est medium inter duos errores, quorum unus est secundum plus, alter secundum minus: unde & sensibilia, & corporalia bona per hoc in medio sunt, quod secundum rationem sunt. Non videtur igitur quod substantiæ intellectuales separatae secundum voluntatem peccare possint.

7. Amplius. Magis à defectibus remota videtur substantia incorporea quam corporalis. In substantiis autem corporeis quæ sunt à contrarietate remotæ, nullus defectus accidere potest, scilicet in corporibus celestibus. Multo igitur minus in substantiis separatis, & à contrarietate remotis, & à materia, & à motu, ex quibus videtur defectus aliquis posse contingere, aliquod peccatum contingere potest.

CAPUT CIX.

Quod in dæmonibus possit esse peccatum, & qualiter.

Quod autem in dæmonibus sit peccatum voluntatis, manifestum est ex auctoritate sacræ Scripturæ: dicitur enim I. Joann. 111. 8. quod diabolus ab initio peccat: & Joann. 1111. 44. de diabolo dicitur quod (1) est mendax, & pater est mendacii: & quod homicida erat ab initio: & Sapientia 11. 24. dicitur, quod invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum.

(1) Vulgata: Mendax est, & pater ejus.

Si quis autem sequi vellet Platonicorum positiones, facilis esset via ad solvendum prædicta. Dicunt enim, dæmones esse animalia corpore aerea; & sic cum habeant sibi corpora unita, potest in eis esse etiam pars sensitiva: unde & passiones quæ nobis sunt causa peccati, eis attribuantur, scilicet iram, & odium, & alia huiusmodi: propter quod dicit Apulejus (teste Augustino Lib. VIII. de civ. Dei cap. XVI.) quod sunt animo passiva. Propter hoc etiam quod uniri corporibus perhibentur secundum positionem Platonis, forte posset in eis aliud genus cognitionis ponere quam intellectus: nam secundum Platonem X. de leg. etiam anima sensitiva incorruptibilis est: unde oportet quod habeat operationem cui non communitur corpus; & sic nihil prohibet operationem sensitivæ animæ inveniri in substantia aliqua intellectuali, quamvis corpori non unita; & per consequens passiones: & sic manet in eis eadem radix peccandi quæ est in nobis.

Sed utrumque præmissorum est impossibile. Quod enim non sint aliqua aliæ substantiæ intellectuales unitæ corporibus præter animas humanas, ostensum est supra Lib. II. cap. xci. Quod autem operationes sensitivæ animæ non possint esse sine corpore, hinc apparet quod corrupto aliquo organo sentiendi, corrumpitur operatio una sensus, sicut corrupto oculo, visio deficit: propter quod corrupto organo tactus, sine quo non potest esse animal, oportet quod animal moriatur.

Ad evidentiam autem præmissæ dubitationis considerandum est, quod sicut est ordo in causis agentibus, ita etiam in causis finalibus, ut scilicet secundarius finis à principali dependeat, sicut secundarium agens à principali dependet. Accidit autem peccatum in causis agentibus, quando secundarium agens exit ab ordine principalis agentis; sicut cum tibia deficit propter suam curviam ab executione motus quem virtus appetitiva imperabat, sequitur claudicatio. Sic igitur & in causis finalibus, cum finis secundarius non continetur sub ordine principalis finis, est peccatum voluntatis, cuius objectum est bonum, & finis. Quælibet autem voluntas naturaliter vult illud quod est proprium volentis bonum, scilicet ipsum esse perfectum; & non potest contrarium huius velle. In illo igitur volente nullum potest peccatum voluntatis accidere, cuius bonum est ultimus finis: quod non continetur sub alterius finis ordine, sed sub eius ordine omnes alii fines continentur. Huiusmodi autem volens est Deus, cuius esse est summa bonitas, quæ est ultimus finis. In Deo igitur peccatum voluntatis esse non potest; in quocumque autem alio volente cuius proprium bonum necesse est sub ordine alterius boni contineri, potest peccatum accidere voluntatis, si in sua natura consideretur. Licet enim naturalis inclinatio voluntatis insit unicuique volenti ad volendum, & amandum sui ipsius perfectionem, ita quod contrarium huius velle non possit; non tamen sic est ei inditum naturaliter, ut ita ordinet suam perfectionem in alium finem quod ab eo deficere non possit, cum finis superior non sit suæ naturæ proprius, sed superioris naturæ. Relinquitur igitur sub arbitrio quod propriam perfectionem in superiorem ordinet finem. In hoc enim differunt voluntatem habentia ab his quæ voluntate carent, quod habentia voluntatem ordinant se, & sua in finem, unde & liberi arbitrii esse dicuntur; quæ autem voluntate carent, non ordinant se in finem, sed ordinantur à supe-

riori agente, quasi ab alio acta in finem, non autem se ipsis. Potuit igitur in voluntate substantiæ separatae esse peccatum ex hoc quod proprium bonum, & perfectionem in ultimum finem non ordinavit, sed inhasit proprio bono ut fini. Et quia ex fine necesse est ut regulæ actionis sumantur, necesse est ut ex se ipsa, in qua finem constituit, alia regulariter disponeret, & ut eius voluntas ab alio superiori non regulareretur: hoc autem soli Deo debetur. Et secundum hoc intelligendum est quod appetit Dei æqualitatem, non quidem ut bonum suum esset divino bono æquale: hoc enim in intellectu eius cadere non poterat, & hoc appetendo, appeteret se non esse, cum distinctio specierum secundum diversos gradus rerum proveniat, ut ex prædictis, II. Lib. cap. xxxix. & xl. apparet. Velle autem alios regulare, & voluntatem suam à superiori non regulari, est velle præesse, & quodammodo non subijci, quod est peccatum superbiæ: unde convenienter dicitur, quod primum peccatum dæmonis fuit superbia. Sed quia ex uno errore circa principium varius & multiplex error consequitur; ideo ex prima (1) inordinatione voluntatis quæ fuit in dæmone, consequutum est multiplex peccatum in voluntate ipsius, & odii ipsius ad Deum, ut resistentem suæ superbiæ, & punientem iustissime suam culpam, & invidiæ ad hominem, & multa alia huiusmodi.

Considerandum est etiam, quod cum proprium alicujus bonum habeat ordinem ad plura superiora, liberum est volenti ut ab ordine alicujus superiorum recedat, & alterius ordinem non derelinquat, sive sit superior, sive sit inferior; sicut miles, qui ordinatur sub Rege, & sub duce exercitus, potest voluntatem suam ordinare in bonum ducis, & non Regis, aut è converso; sed si dux ab ordine Regis recedat, bona erit voluntas militis recedentes à voluntate ducis, & dirigentis voluntatem suam in Regem; mala autem voluntas militis sequentis voluntatem ducis contra voluntatem Regis: ordo enim inferioris principii dependet ab ordine superioris. Substantiæ autem separatae non solum ordinantur sub Deo, sed una etiam earum ordinatur sub alia à prima usque ad ultimam, ut in secundo ostensum est: & quia in quolibet volente sub Deo potest esse peccatum voluntatis, si in sua natura consideretur, possibile fuit quod aliqua de superioribus, aut etiam suprema inter omnes peccaret secundum voluntatem.

Et hoc quidem satis probabile est. Non enim in suo bono quievisset sicut in fine, nisi suum bonum valde perfectum esset. Potuit igitur fieri quod de inferioribus aliqua per propriam voluntatem bonum suum ordinarent in ipsam, recedentes à divino ordine, quæ similiter peccaverunt; aliæ vero servantes in motu suæ voluntatis divinum ordinem, ab ordine peccantis, quamvis superioris secundum naturæ ordinem, recte recederent. Quomodo vero in bonitate, vel malitia immobiliter utrorumque voluntas perseverat, ostenditur in quarto Lib. capp. xxxix. & xciii. hoc enim pertinet ad penas, vel præmia bonorum, vel malorum. Hoc autem differt inter hominem, & substantiam separata, quod in uno homine sunt plures appetitivæ virtutes, quarum una sub altera ordinatur, quod quidem in substantiis separatis non contingit; una tamen earum est sub altera: peccatum autem in voluntate contingit, qualitercumque appetitus inferior deflectatur. Sicut igitur peccatum in substantiis separatis esset per hoc quod aliqua earum

(1) Al. ordinatione.

inferior deflecteretur ab ordine alicujus superioris sub ordine divino manentis, ita in homine uno contingit peccatum dupliciter. Uno modo per hoc quod voluntas humana bonum proprium non ordinat in Deum: quod quidem peccatum est commune sibi, & substantiæ separatae. Alio modo per hoc quod bonum inferioris appetitus non regulatur secundum superiorem; puta quando delectabilia carnis, in quæ concupiscibilis tendit, volumus non secundum ordinem rationis. Huiusmodi autem peccatum non contingit in substantiis separatis esse.

CAPUT CX.

Solutio rationum præmissarum.

SIC ergo hæc quæ objecta sunt, non difficile est solvere. Non enim cogimur dicere, quod error fuit in intellectu substantiæ separatae, iudicando aliquid bonum quod bonum non sit; sed non considerando bonum superius, ad quod proprium bonum referendum erat: cuius quidem considerationis ratio potuit esse voluntas in proprium bonum intense conversa: est enim liberum voluntati in hoc vel in illud magis vel minus converti.

Paret etiam quod non appetit aliquid bonum nisi unum quod est sibi proprium; sed in hoc fuit peccatum quod prætermisit superius bonum, in quod debuit ordinari: sicut enim in nobis peccatum est ex hoc quod bona inferiora, scilicet corporis, appetimus absque ordine rationis; ita in diabolo peccatum fuit in hoc quod proprium bonum non revertit ad divinum bonum.

Paret etiam quod medium virtutis etiam prætermisit, in quantum se superiori ordini non subdidit; & sic plus dedit sibi quam debuit, Deo autem minus quam ei deberetur, cui omnia debent esse subjecta ut primæ regulæ ordinanti.

Manifestum est igitur quod in peccato illo non est prætermisum medium per superabundantiam passionis, sed solum per inæqualitatem iustitiæ, quæ est circa operationes. In substantiis enim separatis operationes esse possunt, passiones vero nequaquam.

Nec etiam oportet quod si in superioribus corporibus nullus potest esse defectus, quod propter hoc in substantiis separatis peccatum esse non possit. Corpora enim & omnia quæ ratione carent, aguntur tantum, & non agunt se ipsa, non enim sui actus dominium habent: unde non possunt exire à regula primi ipsa agentis, & moventis, nisi per hoc quod rectitudinem primæ regulæ sufficienter recipere non possunt; quod quidem contingit ex indispositione materiæ: & propter hoc superiora corpora, in quibus indispositio materiæ locum non habet, numquam à rectitudine primæ regulæ deficere possunt. Substantiæ vero rationales, sive intellectuales non tantum aguntur, sed etiam agunt se ad proprios actus: quod quidem tanto magis invenitur in eis, quanto perfectior est ipsarum natura: vel præmia bonorum, est perfectior, est & perfectior eorum virtus in agendo: unde naturæ perfectio non impedit quin peccatum in eis accidere possit modo prædicto, ex hoc scilicet quod se ipsis inhaerent, ordinem superioris agentis non attendentes.

CAPUT CXI.

Quod speciali quadam ratione creaturæ rationales divinae providentiæ subduntur.

EX his quidem quæ supra determinata sunt, manifestum est quod divina providentia ad omnia se extendit; oportet tamen aliquam rationem providentiæ specialem observari circa intellectuales, & rationales naturas præ aliis creaturis: præcellunt enim alias creaturas & in perfectione naturæ, & in dignitate finis. In perfectione quidem naturæ, quia sola creatura rationalis habet dominium sui actus, libere se agens ad operandum; cæteræ vero creaturæ ad opera propria magis aguntur quam agant, ut ex supradictis cap. præc. patet. In dignitate autem finis, quia sola creatura intellectualis ad ipsum ultimum finem universi sua operatione pertingit, scilicet cognoscendo, & amando Deum; aliæ vero creaturæ ad finem ultimum pertingere non possunt nisi per aliquam similitudinis ipsius participationem. Omnis autem ratio operis variatur secundum diversitatem finis, & eorum quæ operationi subjiciuntur; sicut ratio operandi per artem diversa est secundum diversitatem finis, & materiæ: aliter enim operatur Medicus ad ægritudinem pellendam, & ad sanitatem conservandam, atque aliter in corporibus diversimode complexionatis: & similiter oportet in regimine civitatis diversam rationem ordinis observari secundum diversas conditiones eorum qui subjiciuntur regimini, & secundum diversam ad quæ ordinantur: oportet enim aliter disponi milites, ut sint præparati ad pugnam; & artifices, ut bene se habeant circa sua opera. Sic igitur & alia est ordinis ratio secundum quam creaturæ rationales providentiæ divinæ subduntur, & alia secundum quam ordinantur cæteræ creaturæ.

CAPUT CXII.

Quod creaturæ rationales gubernantur propter se ipsas, aliæ vero in ordine ad eas.

Primum igitur ipsa cognitio intellectualis naturæ, secundum quam est domina sui actus, providentiæ curam requirit, qua sibi propter se provideatur; aliorum vero conditio, quæ non habet dominium sui actus, hoc indicat quod eis non propter ipsa cura impendatur, sed velut ad alia ordinatis.

1. Quod enim ab altero tantum agitur, rationem instrumenti habet; quod vero per se agit, habet rationem principalis agentis. Instrumentum autem non quæritur propter se ipsum, sed ut eo principale agens utatur: unde oportet quod omnis operationis diligentia quæ circa instrumenta adhibetur, ad principale agens referatur sicut ad finem. Quod autem circa principale agens vel ab ipso, vel ab alio adhibetur, in quantum est principale agens, propter ipsum est. Disponuntur ergo à Deo intellectuales creaturæ quasi propter se procuratæ, creaturæ vero aliæ quasi ad rationales creaturas ordinatæ.

2. Adhuc. Quod dominium sui actus habet, liberum est in agendo, liber enim est qui sui causa est; quod autem quadam necessitate ab alio agitur ad operandum, servituti subiectum est. Omnis autem alia creatura naturaliter servituti subiecta est, sola vero natura intellectualis libera est. In quolibet autem regimine liberis providetur propter se ipsos, servis autem ut sint in usum liberorum. Sic igitur per divinam

providentiam intellectualibus creaturis providetur propter se, cæteris autem creaturis propter ipsas.

3. Amplius. Quodcumque sunt aliqua ordinata ad finem aliquem, si qua inter illa ad finem pertingere non possunt per se ipsa, oportet ea ordinari ad illa quæ finem consequuntur, quæ propter se ordinantur in finem; sicut finis exercitus est victoria, quam milites consequuntur per proprium actum pugnando, qui soli propter se in exercitu quærantur; omnes autem alii ad alia officia deputati, puta ad custodiendum equos, ad operandum arma, propter milites in exercitu quærantur. Constat autem ex præmissis finem ultimum universi Deum esse, quem sola intellectualis natura consequitur in se ipso, eum scilicet cognoscendo, & amando, ut ex dictis cap. xxii. patet. Sola igitur intellectualis natura est propter se quæsitæ in universo, alia autem omnia propter ipsam.

4. Item. In quolibet toto partes principales propter se exiguntur ad constitutionem totius, aliæ vero ad conservationem, vel ad aliquam meliorationem eorum. Inter omnes autem partes universi nobiliores sunt intellectuales creaturæ, quia magis ad similitudinem divinam accedunt. Naturæ ergo intellectuales sunt propter se à divina providentiâ procuratæ, aliæ vero omnia propter ipsas.

5. Præterea. Manifestum est partes omnes ordinari ad perfectionem totius: non enim est totum propter partes, sed partes propter totum sunt. Naturæ autem intellectuales majorem habent affinitatem ad totum quam aliæ naturæ: nam unaquæque intellectualis substantia est quodammodo omnia, in quantum totius entis comprehensiva est suo intellectu; quælibet autem alia substantia particularem solam entis participationem habet. Convenienter igitur alia propter substantias intellectuales providentur à Deo.

6. Adhuc. Sicut agitur unumquodque cursu naturæ, ita natum est agi. Sic autem videmus res cursu naturæ currere, quod substantia intellectualis omnibus aliis utitur propter se; vel ad intellectus perfectionem, quia in eis veritatem speculatur; vel ad suæ virtutis executionem, & scientiæ explicationem, ad modum quo artifex explicat artis suæ conceptionem in materia corporali; vel etiam ad corporis sustentationem, quod est unitum animæ intellectuali, sicut in hominibus patet. Manifestum est igitur quod propter substantias intellectuales omnia divinitus providentur.

7. Amplius. Quod aliquis propter se quærit, semper quærit: quod enim propter se est, semper est: quod vero aliquis propter aliud quærit, non opus est quod semper quærat, sed secundum quod competit ei propter quod quæritur. Esse autem rerum ex divina voluntate proflexit, ut ex superioribus I. Lib. cap. xxiii. est manifestum. Quæ igitur semper sunt in entibus, sunt propter se à Deo volita; quæ autem non semper sunt, non propter se, sed propter aliud. Substantiæ autem intellectuales maxime accedunt ad hoc quod sint semper, quia sunt incorruptibiles; sunt autem mutabiles solum secundum electionem. Ergo substantiæ intellectuales gubernantur propter se, aliæ vero propter ipsas.

Non est autem ei quod præmissis rationibus est ostensum, contrarium, quod omnes partes universi ad perfectionem totius ordinantur. Sic enim ad perfectionem totius omnes partes ordinantur, in quantum una deservit alteri; sicut in corpore humano apparet quod pulmo in hoc est de perfectione corporis quod deservit cordi: unde non est contrarium pulmonem esse propter cor, & propter totum animal; & similiter non est contrarium alias naturas esse propter intellectu-

les,

les, & propter perfectionem universi: si enim desessent ea quæ requirit substantiæ intellectualis perfectio, non esset universum completum.

Similiter etiam prædictis non obviat quod individua sunt propter proprias species. Per hoc enim quod ad suas species ordinantur, ordinem habent ulterius ad intellectualem naturam. Non enim aliquod corruptibile ordinatur ad hominem propter unum individuum hominis tantum, sed propter totam humanam speciem. Toti autem humanæ speciei non posset aliquod corruptibile deservire nisi secundum suam speciem totam. Ordo ergo quo corruptibilia ordinantur ad hominem, requirit quod individua ordinentur ad speciem. Per hoc autem quod dicimus, substantias intellectuales propter se à divina providentiâ ordinari, non intelligimus quod ipsa ulterius non referantur in Deum, & ad perfectionem universi. Sic igitur propter se procurari dicuntur, & alia propter ipsa, quia bona quæ propter divinam providentiâ sortiuntur, non eis sunt data propter alterius utilitatem; quæ vero aliis dantur, in eorum usum ex divina ordinatione cedunt.

Hinc est quod dicitur Deuter. iv. 19. *Ne videas Solem, & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea, quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt:* & in Psal. viii. 8. dicitur: *Omnia subjectisti sub pedibus ejus, oves, & boves universas, insuper & pecora campi:* & Sapient. xii. 18. *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reverentia disponis nos.*

Per hoc autem excluditur error ponentium homini esse peccatum, si animalia bruta occidat: ex divina enim providentiâ naturali ordine in usum hominis ordinantur, unde absque injuria homo eis utitur occidendo, vel quolibet alio modo: propter quod & Dominus dixit ad Noe Gen. ix. 3. *(1) Sicut olera virentia dedi vobis omnem carnem.*

Si qua vero in sacra Scriptura inveniuntur prohibentia aliquid crudelitatis in animalia bruta committi, sicut de ave cum pullis non occidenda; hoc fit vel ad removendum hominis animum à crudelitate in homines exercenda, ne aliquis exercendo crudelia circa bruta, ex hoc procedat ad homines, vel quia in temporale damnum hominis provenit animalibus illata læsio sive inferentis, sive alterius, vel propter aliquam significationem, sicut Apostolus I. Cor. ix. exponit illud Deuter. xxv. de non ligando ore bovis triturantis.

CAPUT CXIII.

Quod rationalis creatura dirigitur à Deo ad suos actus, non solum secundum ordinem ad speciem, sed secundum quod congruit individuo.

EX hoc autem apparet quod sola rationalis creatura dirigitur à Deo ad suos actus non solum secundum congruentiam speciei, sed etiam secundum congruentiam individuo.

1. Omnis enim res propter suam operationem esse videtur, operatio enim est ultima perfectio rei. Sic igitur unumquodque à Deo ad suum actum ordinatur, secundum quod divinæ providentiæ substat. Creatura autem rationalis divinæ providentiæ substat sicut secundum se gubernata, & provisiva non solum propter speciem, ut aliæ corruptibiles creaturæ: quia individuum quod gubernatur solum propter speciem,

(1) Vulgata: *Quasi olera virentia tradidi vobis omnia.*

non gubernatur propter se ipsum, creatura autem rationalis propter se ipsam gubernatur, ut ex dictis manifestum est. Sic igitur solæ rationales creaturæ directionem à Deo ad suos actus accipiunt non solum propter speciem, sed etiam secundum individuum.

2. Adhuc. Quæcumque directionem habent in suis actibus solum secundum quod pertinet ad speciem, non est in ipsis agere, vel non agere: quæ enim consequuntur speciem, sunt communia, & naturalia omnibus individuis sub specie contentis. Naturalia autem non sunt in nobis. Si igitur homo haberet directionem in suis actibus solum secundum congruentiam speciei, non esset in ipso agere, vel non agere; sed oporteret quod sequeretur inclinationem naturalem toti speciei communem, ut contingit in omnibus irrationabilibus creaturis. Manifestum est igitur quod rationales creaturæ actus directionem habent non solum secundum speciem, sed etiam secundum individuum.

3. Amplius. Sicut supra cap. lxxvi. ostensum est, divina providentiâ ad omnia singularia se extendit etiam minima. Quibuscumque igitur sunt aliquæ actiones præter inclinationem speciei, oportet quod per divinam providentiâ regulentur in suis actibus præter directionem quæ pertinet ad speciem. Sed in rationali creatura apparent multæ actiones ad quas non sufficit inclinatio speciei: cuius signum est quod non similes sunt in omnibus, sed variæ in diversis. Oportet igitur quod rationalis creatura dirigatur à Deo ad suos actus non solum secundum speciem, sed etiam secundum individuum.

4. Item. Deus unicuique naturæ providet secundum ipsius capacitatem: tales enim singulas creaturas condidit, quales aptas esse cognovit, ut per suam gubernationem pervenirent ad finem. Sola autem creatura rationalis est capax directionis qua dirigitur ad suos actus, non solum secundum speciem, sed etiam secundum individuum: habet enim intellectum, & rationem, unde percipere possit quomodo diversimode sit aliquid bonum, vel malum, secundum quod congruit diversis individuis, temporibus, & locis. Sola igitur creatura rationalis dirigitur à Deo ad suos actus non solum secundum speciem, sed etiam secundum individuum.

5. Præterea. Creatura rationalis sic divinæ providentiæ subjacet quod non solum ab ea gubernatur, sed etiam rationem providentiæ utrumque cognoscere potest: unde sibi competit etiam aliis providentiâ, & gubernationem exhibere: quod non contingit in cæteris creaturis, quæ solum providentiâ participant in quantum providentiæ subduntur. Per hoc autem quod aliquis facultatem providendi habet, potest etiam suos actus dirigere, & gubernare. Participat igitur rationalis creatura divinam providentiâ non solum secundum gubernari, sed etiam secundum gubernare: gubernat enim se suis actibus propriis, & etiam alia. Omnis autem inferior providentiâ divinæ providentiæ subditur quasi supremæ. Gubernatio igitur actuum rationalis creaturæ, in quantum sunt actus personales, ad divinam providentiâ pertinet.

6. Item. Actus personales rationalis creaturæ sunt proprie actus qui sunt ab anima rationali. Anima autem rationalis non solum secundum speciem est perpetuitatis capax, sicut aliæ creaturæ, sed etiam secundum individuum. Actus ergo rationalis creaturæ à divina providentiâ dirigitur, non solum ea ra-

tio-